

Örségváltás Aggteleken

Veszélyben a cseppkőbarlang

Dr. Gonda György, az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnöke a hétfői sajtótájékoztatóján bejelentette: az OKTH a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács állami és társadalmi-politikai vezetésével egyetértésben, ez év január 1-től saját kezelésbe vette az aggteleki cseppkőbarlang-rendszert. A hivatalos átadásra tegnap került sor. A fontos intézkedés elismerése mellett — nem tudjuk elhallgatni észrevételeinket. A barlang veszélyben van.

Oly igen fáj nekem — írta valamikor a tizenharmadik században a néhai szerzetes krónikás, egy hosszú, de győztes csatáról, az aggteleki cseppkőbarlang országos kezelésbe kerüléséről tudósítotok; s ha most ihatókéom volna, bizonyára nem hiába sóvárognék, mint krónikaíró elődöm. Csakhogy még nincs kedvem az áldomáshoz. Riport utamon inkább a fejfájásom erősödik.

Ennyit a felszínről. A mélyben még szomorúbb állapotok uralkodnak. A barlangrendszerben rengeteg mocsok, szenny halmozódott föl. Veszélybe kerültek a karsztvizek, az élővilág. A szennyvízelvezetés, a csatornák hiánya, elégtelensége miatt a szállók, víkendházak, falvak szennyvize a barlangba zúdul. Ez régóta súlyos gond, azonban az utóbbi időben riasztó veszélyhelyzetet teremtett. A nagy költséggel kialakított csanakázó eliszaposodott. Bár, ugyancsak nagy költséggel, kikortázták a közelmúltban az iszapot, várható,

gyobb a forgalom — nincs összeköttetés.

Dr. Bartucz Ferencel, a Bükki Nemzeti Park igazgatójával beszélgetek az átvétel körülményeiről és a súlyos állapotokról.

— Nincs értelme a huzakodásnak, a mulasztások felhanyagolásának, a régi gazda szidásának — mondja. — Az előző szervezeti formát vettük át, hogy elejét vegyük egy újabb, bonyodalmas át szervezésnek. Arra kell most koncentrálnunk, hogy a dolgozóknak megteremtsük a megfelelő ellátást, a munkakörülményeket, hogy rendbehozzuk a barlangot, intézkedjünk a legsürgősebb teendőkről, a kíméletes üzemeltetésről, a védelemlől. Majd fokozatosan sor kerülhet az intenzív fejlesztés megalapozására.

— Mi az elképzelésük?
— Időben és térben meg kell osztani a látogatóforgalmat. Gyapítani kell a túravezetők számát, különösen szezonban. Biztosítani kell a kulturált, kisebb csoportokban történő túravezetést. Ezért munkaerő-gazdálkodási együttműködésre törekszünk a helyi térsz-szel, kooperációban. Ennek kidolgozása folyamatban van. Feltétlenül szerveznünk kell továbbá felszíni programokat is. Bővíteni szeretnénk a barlangmúzeumot, valamint — csehszlovák partnerünkkel közösen — felszíni kiránduló- és tanösvény kialakítását tervezzük, a karsztvidéken.

— Ezzel együtt azonban a tények tények maradnak — szemmel láthatóak a súlyos károsodások. Tönkrementek a berendezések.

— Különböző cégeket versenytárgyalásra hívtunk össze, érintésvédelmi mérések és szakvélemények elkészítésére. Ennek alapján döntünk az elektromos hálózat felújításáról. Ez igen sokba kerül, beleértve a vizsgálatot is. A jelenlegi helyzet javítására pedig igyekszünk mielőbb megtenni a veszélyelhardtó intézkedéseket. A csanakázó sorsának rendezéséhez pedig neves tudósoktól kérünk szakvéleményt.

— És a szennyvíz?
— Nagy előrelépés lesz: a csatornázásról és a szennyvízelvezetés-kezelés megoldásáról — megállapodás alapján — a megye, az OKTH és az OVH, egyenlő arányú költségviseléssel intézkedik.

Hazafelé tartva azon gondolkodom: megnyugtatók az új gazdák törekvései. Valóban arra kell most koncentrálni, hogy a barlang visszanyerje egészségét, szépségét. Valóban nincs értelme a „visszaszámlálásnak”, a régi gazda szidásának.

Ugy vélem azonban, hogy semmiképpen sem fogadható el a barlang — világhírű érték — esetében a volt, ahogy volt, ezentúl másként lesz féle szemlélet. Nem akarom dramatizálni a helyzetet. De kétségtelen, hogy a veszélyhelyzet kialakulásához nagymértékben hozzájárult a teherbíró-képességet figyelmen kívül hagyó, a minél több haszonra, bevételre törekvő idegenforgalmi szemlélet, igénybevétel — sokszor több száz embert vitt be a barlangba egyszerre! —, s az érdemi kezelés, karbantartás elmulasztása.

Igazságos-e?

Igazságos-e, hogy ezeknek következményeit is, például a rendbehozás óriási költségét — kivéve a szennyvízproblémákat, ahol arányos a költségmegosztás — egyedül az állam viselje? Az OKTH fizesse az elmulasztott érintésvédelmi vizsgálatot, a tönkrement berendezések cseréjét, felújítását? Új telefonközpont, raktárak, irodák, szociális helyiségek létesítését?

Ez így nem igazságos, nem megnyugtató. A régi gazdát valóban nem kell szidni. Csak pontosan tisztázni kellett volna az átvétel jó néhány feltételét.

JUHÁSZ ERZSÉBET

Centrum-Quelle akció

Éppen egy éve, hogy rövid tudósításban adtunk hírt a Centrum és a híres nyugatnémet áruház, a Quelle együttműködésének kezdetéről. A Quelle az egyik legnagyobb csomagküldő áruház a világon és ez volt a közös munka kiindulópontja is. Lényege, hogy a Váci utca 12-ben a Quelle-katalógusból ki lehet választani tetszés szerint az árukat, amelyeket a nyugatnémet cég a vevő címére postáz. Mindent természetesen konvertibilis devizáért és az érvényes vámszabályok betartása mellett.

Az elmúlt egy év forgalmáról kérdeztük Czeglédi József-nét, négy Centrum Áruház — köztük a Luxus — igazgatóját.

— Hárommillió nyugatnémet márka forgalmat bonyolítottunk le. Ebből a mi jutalékunk 29 százalék — hétmil-

ió forint volt tehát a hasznunk, természetesen márkában számolva. Vevőink közé elsősorban azok tartoznak, akik, hosszabb külföldi kiküldetés során takarítottak meg devizát.

— Melyek a slágercikkek?
— A képmagnó és mostanában a napágyak. Kisebb értékű holmi miatt nem nagyon térnek be hozzánk; ezeket egyszerűbb megvenni a Konsumturistnál, nem kell rá várakozni és vámot fizetni.

Az együttműködés mindkét félnek hasznos: a Quellének nő a forgalma, ismertebb lesz nálunk is, a jutalék pedig itthon marad, márkában.

Tegyük még hozzá: hátha kedvet kap valamelyik magyar kereskedelmi vállalat a csomagküldés bevezetéséhez. No persze, ehhez megbízható ipari háttér is kell!

— elek —

Fokozatosan lakáshoz jutni

Az első lépcső

A tavalyi lakásigény-megújításkor felére csökkent a fővárosban a lakáskérletek száma. Nem biztos azonban, hogy ezzel a ténylegesen lakásra szoruló száma is megfogytakozott. Ma kevesebb embert, családot érint ugyan az önálló lakás hiánya, mint öt-tíz évvel ezelőtt, de az otthonteremtés egyre nagyobb súllyal nyomja a lakásra várók, elsősorban a fiatalok vállát. Az állami lakások építésének csökkenése, a magánéros lakásépítés előnyben részesítése, támogatása, a dráguló építőanyagok következményeként a lakáshelyzet a fiatalok legsúlyosabb gondjává vált.

Jelenleg 45 ezren várnak első lakásukra, tizenötezer családnak pedig csereigénye van a tanácsoknál. Az igénymegújításkor jóval kevesebben nyújtottak, nyújthatnak be kérelmet tanácsi bérlakásra, mivel az egy főre jutó jövedelmük meghaladja az ehhez megengedett 2500 forintos határt. A jövedelemhatárok módosítását nem is tervezik, mivel így jelentősen kibővülne a tanácsi bérlakásra jogosultak köre, s az igények kielégítéséhez nincs elég lakás. Harmadára-negyedére csökkent az érdeklődés a tanácsi értékesítésű szövetkezeti lakások iránt, sokan eleve kilátástalannak tartották, hogy ezzel a — jövőre megszűnő — formával kísérreljék megoldani lakáshelyzetüket. Jelenleg mintegy harmincezer igénylő, köztük 15 ezer fiatal házaspár vár tanácsi értékesítésű lakásra, ez azonban messze meghaladja a még megépíthető, nyolc-kilenc ezer lakásból álló keretet. Nem változott viszont a tanácsi elosztású OTP-lakások iránti lanya kereslet — a kétezzer-ötszáz forintos fejenkénti átlagjövedelem sokszorosára lenne ahhoz szükség, hogy egy fiatal házaspár belátható időn belül ki tudja fizetni a „beugrót”. Jelentősen megemelkedett viszont az átmeneti elhelyezés iránti igény. Tizenkétezer várnak átmeneti lakásra, közülük csak 36 százalék a fiatal házaspár aránya.

Meglepően alacsonynak tartja ezt az arányt a Fővárosi Tanács lakásgazdálkodási osztályának vezetője, Veress József. Ugy véli, a mai fiatalok már többnyire jó körülmények között nevelkedtek, s a komfort nélküli, szoba-konyhas lakások nem igényeik szerint valók. Sok lakást, amelyet felújítási pályázaton lehet elnyerni, visszautasítanak a fiatalok.

Murányvári Győző, a KISZ budapesti bizottságának osztályvezetője szerint ennek nem a fiatalok túlzott igényessége az oka, hanem az, hogy ezek a lakások többnyire olyan leromlott, elhanyagolt épületekben vannak, ahol a komfortosítás vagy nem lehetséges, vagy aránytalanul nagy terheket jelentene a végleges lakásra takarékoskodó pár számá-

ra. A fővárosi lakásállományra jellemző, hogy nagyon magas az alacsony komfortfokozatú, kicsi lakások aránya, a tanácsi lakások negyede nem komfortos, csaknem fele pedig egyszobás. Mindössze 16 százalék a kétszobásnál nagyobb lakások aránya. A lakások fekvése, műszaki állapota, környezete több mint húsz százaléknál indokolta a bércsökentést.

A nemrégiben módosított lakáshoz juttatási programról elmondta Veress József, hogy a jövő év végéig húszezer első lakásra váró igénylőnek — függetlenül attól, hogy mikor újította meg lakáskérvényét — megoldást ajánlanak lakáshelyzetük rendezésére. A húszezer család fele a fiatal házaspár közt kerül ki, ahogy a kielégített lakásigényeknél is a fiatalok, arányukat jóval meghaladó, ötvenszázalékos arányban szerepelnek. Nem számíthat azonban változásra a főváros több ezer egyedülálló, 35 éven aluli igénylője. A húszezer följárult lakás fele átmeneti jellegű elhelyezést biztosít.

A továbblépéshez azonban megfelelő lakásfedezet is kell. Ezt elsősorban a személyi tulajdonú lakások nyújtják. Tovább csökken az újonnan épített tanácsi bérlakások száma, megszűnik a szövetkezeti forma, így a tanácsok elsősorban a társasház-építést ajánlják a lakásra várók figyelmébe. Az elmúlt években a névjegyzék alapján elosztott lakások nyolc-tíz százaléka volt társasházi, a következő időben ez az arány hatvan-nyolcvan százalékra emelkedik.

Veress József az élettakarékoskosságot ajánlja a fiatalok figyelmébe. Kevesébe ismert, hogy nemcsak az átmeneti elhelyezéssel párhuzamosan, hanem anélkül is lehet a tanácsokkal élettakarékoskossági szerződést kötni. Eddig azonban mindössze néhány százan vállalkoztak erre. Az illetékesek szerint a szerződés előnye: a tanács garantálja, hogy a lejárat évenként végleges lakást kínál a fiataloknak. Aki azonban nem köt szerződést, annak is ugyanakkora összeget kell letennie, feltéve, hogy felkerül a névjegyzék-re.

A már idézett budapesti KISZ-bizottsági felmérés felhívta a figyelmet az élettakarékoskossággal kapcsolatos negatív tapasztalatokra is: egy kétyvermekes családnak például három év alatt kell előteremtenie az élettakarékoskosságot összegét (feltéve, hogy gyorsan szeretnének lakáshoz jutni); ez egy kétszobás; 690 ezer forintos lakás esetében 190 ezer forint — vagyis havonta ötezer kellene félretenni. S hogy ez a lehetőség nem minden fiatal család számára reális, az nem a lépcsőzetes lakáshoz juttatás elvén múlik.

Rehák Aranka

Természetvédelmi kirendeltség

Nem először járom be az északi karsztvidéken kialakított természetvédelmi körzet különleges értéke és szépségű területét. Látványosságával a hasonló természeti ritkaságok közt a világon is előkelő helyet foglal el. Legértékesebb része a Baradla-barlang, amelynek 25 kilométeres ismert járatából 7 kilométer, a Domic, átnyúlik Csehszlovákiába; s amely — háromszáz fajta élőlényvel — nemzetközi hálózatba tartozó bioszféra-rezervátum is. Esembe jut — s ez sem először —, hogy másutt egy ilyen terület már rég a legmagasabb színvonalú védeltséget élvezve, nemzeti park lenne. De ne bizonyodjunk bele most ennek fejtegetésébe. Bizonyára e távlati célt, s a gondosabb védelmet és fejlesztést szolgálja az országos kezelésbe vétel örvendetes, ám, sajnos, eléggé későn megtett lépése.

Nézzük — kicsit bepillantva az „adminisztrációba” is —, mit vett át az OKTH, milyen formában — s milyen állapotban?

Átvette a megyei szervektől és a Bükki Nemzeti Park közvetlen igazgatása alá helyezte — kirendeltségként — a barlangrendszert, a hozzá tartozó kiszolgáló, valamint az eddig a megyei idegenforgalmi hivatal kezelésében levő létesítményeket, az aggteleki és a jósvafői üzemegységet.

Az intézmények közül — megállapodás értelmében — megyei kezelésben marad továbbra is az aggteleki Cseppkő- és a jósvafői Tengerszem-szálló, valamint Jósvafőn a volt barlangigazgatóság épülete. Az idegenforgalmi hivatal időközben nagy költséggel rendbehozta az épületet; vendégházat és saját kirendeltséget rendezett be benne. Megjegyzendő, hogy az 1934-től fennálló, nagy hagyományú, jó hírű barlangigazgatóság évekként ezelőtt megszűnt, kirendeltség lett. Ezt a formát vették át az új gazdák is — mint mondták, elkerülendő az újabb átszervezést. Ugy véljük azonban, hogy — tekintettel a tradíciókra — legalább a „márkanév” megmaradhatott volna. Tessék kimondani, feloldva a betűszókat: az OKTH BNP Aggtelek-jósvafői kirendeltsége... Vagy írjuk le egy levélre. Esetleg mondjuk telefonba, például idegen nyelven...

De ebbe sem érdemes belebonyolódni. Am abba igen — nem hittem a szememnek s a fülemnek —, hogy mekkora munkaerőgondokkal küzd a barlang. Nagyon kevés a túravezető; a munkakörülmények, a szociális ellátás szegénytelenül rossz, a fizetések elkesztően alacsonyak, a létminimum alatt vannak.

Elmulasztott karbantartás

Az elektromos vezetékek, szerelvények — mivel évtizedek óta nem került sor érdemi karbantartásra — nemcsak elavultak, hanem tönkrementek, szinte szétrohadnak. Az átvételkor kiderült, hogy az előírt szabványszertűz- és érintésvédelmi felülvizsgálat határideje régen, két éve lejárt. Azóta szabálytalanul működnek a berendezések, veszélyhelyzetet okozva. Tekintve a barlang különösen veszélyes körülményeit, a magas páratartalom miatti egyébként is gyors állagromlást, a felülvizsgálat elmulasztása több mint hiba: súlyos felelőtlenség.

A koncertterem berendezései, padjai szétörték, szétrohadtak. Elképesztő látvány továbbá a több száz embernek létesített betonlemlhely, amelynek tartalma — ugyancsak a barlangba kerül.

Ottjártamkor éppen felülvizsgálatot tartott az OKTH tűzvédelmi felügyelője. Jegyzőkönyvbe diktálta a kirendeltség és az üzemegységek új vezetőinek a sürgős intézkedéseket. Több oldalt irtak tele! A felügyelő néhány helyiségbe nem tudott bejutni. Kiderült: jó néhány kulcsot még nem kaptak meg az új gazdák; vagy tán hazavitték azokat a dolgozók. Másolatok nincsenek. Központi kulcszekerény nincs.

Még nagyobb gond, hogy a biztonság, a riasztást, a segélykérést is szolgáló telefonkapcsolat — a felügyelő erre is rákérdezett —, enyhén szólva kívánivalót hagy. Pillanatnyilag csak délután négy óráig lehet Aggtelekről telefonálni. Ezután és a munkaszüneti napokon, amikor a legna-